

tački Senat naredio određivanje granica šume u Motovunskoj dolini, kao i postavljanje graničnih oznaka, koje se i danas nalaze na terenu.

Objavljuvanjem 44. sveska *Histriae archaeologicae* u dvojezičnom izdanju Arheološki muzej Istre nastavio je s publiciranjem rezultata najnovijih arheoloških istraživanja na istarskom području koji tako postaju dostupni ne samo hrvatskoj nego i svjetskoj stručnoj javnosti.

Hrvoje Badurina

***Histria archaeologica*, sv. 46/2015, Pula 2016., 299 str.**

Časopis Arheološkoga muzeja Istre *Histria archaeologica* izlazi periodično od 1970. godine. Članci su tematski vezani za arheologiju i umjetnost s istarskoga i kvarnerskoga područja. Svi su radovi u potpunosti prevedeni na jedan od svjetskih jezika, najčešće na engleski. Autori članaka eminentni su znanstvenici i stručnjaci s područja arheologije, povijesti i povijesti umjetnosti. Najveći su broj članaka napisali stručni djelatnici Arheološkoga muzeja Istre, ali prisutno je i mnogo vanjskih suradnika. Dosad je izišlo 46 brojeva tiskanih u 40 svezaka, kao i dva posebna izdanja. Nesrazmjer je u brojevima i svescima nastao jer je nekoliko svezaka izišlo kao dvobroj zbog većega broja stranica, ali i hvatanja ritma izlaženja po godištima i godinama. Od sv. 35 postoji i elektronička inačica na Portalu znanstvenih časopisa Republike Hrvatske Hrčak, a skenirani su i svi stariji brojevi te su dostupni na mrežnim stranicama Muzeja.

Najnoviji broj časopisa, čiji je glavni i odgovorni urednik Darko Komšo, na 299 stranica donosi šest izvornih znanstvenih radova, jedno prethodno priopćenje, dva pregledna znanstvena članka i dva stručna rada. Svi su radovi dvostruko recenzirani, recenzenti su iz Hrvatske i inozemstva, a njihova su imena navedena u impresumu.

Skupina autora – Ivor Janković, Darko Komšo, James C. M. Ahern, Rory Becker, Katarina Gerometta, Sanjin Mihelić i Krunoslav Zubčić – potpisuje prvi članak „Arheološka istraživanja u Limskom kanalu 2014. i 2015. Lokaliteti Romualdova pećina i Abri Kontija 002, Pećina kod Rovinjskog Sela, Lim 001 i podvodni pregled Limskog kanala“ (5-23). U radu kategoriziranom kao prethodno priopćenje – novitates predstavljaju se rezultati

arheoloških istraživanja provedenih tijekom 2014. i 2015. na četiri lokaliteta na području Limskoga zaljeva. Ta su istraživanja dio projekta Hrvatske zaklade za znanost „Arheološka istraživanja kasnog pleistocena i ranog holocena na prostoru Limskog kanala“ (ARCHAEOLIM). Terenski rad proveden je na četirima lokalitetima: Romualdovoj pećini, pripećku Kontija 002, Pećini kod Rovinjskog Sela i Limu 001, a tijekom 2015. proveden je i podvodni terenski pregled dijela Limskoga zaljeva te geoarheološka uzorkovanja i geofizička mjerenja.

U drugom radu, kategoriziranom kao izvorni znanstveni članak, „Doprinos poznavanju podmorskog eneolitičkog nalazišta u uvali Zambratija“ (25-73), Ida Koncani Uhač i Maja Čuka donose rezultate istraživanja u podmorju uvale Zambratija kraj Umaga, u kojemu se nalazi potopljeno nalazište iz razdoblja ranoga eneolitika, a koje se pripisuje tzv. nakovanskoj kulturi. Nalazište se nalazi na dubini od -2,40 do -3,10 m, a dosad prikupljeni arheološki podaci upućuju na to da se najvjerojatnije radi o sojeničarskom naselju koje je bilo smješteno u prirodnoj geološkoj depresiji.

Martina Blečić Kavur i Darko Komšo donose izvorni znanstveni rad „Tajni grad – grad tajni: Oporovina i sustav špilja u kanjonu Lovranske drage“ (75-97) u kojemu se predstavljaju istraživanja špiljskoga kompleksa u sutjesci rječice Medvevice, odnosno u Lovranskoj dragi, provedena tijekom 2006. godine. Provodi se usporedna analiza i vrednovanje rezultata prethodnih istraživanja s novoprikupljenim podacima. Zabilježeno je 14 špilja i pripećaka, u kojima je registrirana antropogena djelatnost, a najveća je pozornost posvećena istraživanju središnjega špiljskog objekta Oporovine, gdje su istražene dvije sonde. Kronološki gledano, tijekom kasnoga neolitika i eneolitika koristili su se špiljski objekti smješteni na istočnoj strani drage, oko Oporovine, kao sezonsko stanište. Na zapadnoj strani drage, Vrtaška peć 1 koristila se povremeno i privremeno tijekom brončanoga doba, kada se život nastavio i u samoj Oporovini. Od kraja 4. do 6. stoljeća starosjedilačko romansko stanovništvo vjerojatno se iz obližnje antičke Lauriane ondje sklanjalo u nemirnim vremenima.

Darko Komšo, Ivor Karavanić i Jacqueline Balen u izvornom znanstvenom članku „Stijenska umjetnost u pripećku na plaži Povilac kod Selca – prapovijesna slikarija ili recentni falsifikat?“ (99-108) predstavljaju slikarije koje se nalaze u jednom pripećku kod Selca, smještenom blizu Novoga Vindolskog. Istraživanja su rezultat projekta pod nazivom CRORA (CROatian

Rock Art – Stijenska umjetnost u Hrvatskoj), koji je započeo tijekom 2009. i ima za cilj sustavno katalogiziranje, valorizaciju i prezentaciju stijenske umjetnosti na tlu Hrvatske. Usporedbom s brojnim nalazištima iz bližih i daljih regija ustanovljeno je da ne postoje bitne sličnosti povlačkih slika-rija s njima. One su najvjerojatnije recentna tvorevina, nastala najviše prije nekoliko desetljeća. Premda su slikarije potpuno uništene atmosferilijama, objavljeni izbor njihovih fotografija vjerno je svjedočanstvo i dokumentacija toga nalazišta.

U izvornom znanstvenom članku „Oslikana žbuka iz rimske vile na poluotoku Sorna kraj Poreča“ (109-148) Astrid Mirjana Majkić obrađuje ulomke oslikane žbuke iz rimske vile smještene na prevlaci poluotoka Sorna južno od Poreča. Očuvani dekor pripadao je zidnoj i stropnoj površini te otvorima. Autorica zaključuje da arheološki kontekst nije moguće identificirati, budući da rimska vila nije u potpunosti istražena te da nema podataka o namjeni prostora kojem su navedeni ulomci pripadali.

Astrid Mirjana Majkić i Đeni Gobić-Bravar u izvornom znanstvenom članku „Idejna rekonstrukcija podnih, zidnih i stropnih dekoracija rimske vile na lokalitetu Sorna“ (149-168) nadovezale su se na prijašnji članak. Ovdje su se osvrnule na istraživanje materijalnih ostataka podnih, zidnih i stropnih dekoracija s lokaliteta Sorna, kao i na dokumentacijsko istraživanje podataka zabilježenih tijekom arheoloških iskopavanja lokaliteta. Detaljno su obradile ostatke oslikanih žbuka i mramornih oplata, dok su mozaične površine obrađene isključivo uvidom u dostupnu fotografsku dokumentaciju. Namjera je članka ponuditi moguću interpretaciju izgleda podnih, zidnih i stropnih dekoracija antičke vile na Sorni bazirajući se na postojećim ulomcima, dokumentaciji i paralelama sa sličnim dekoracijama u rimskim vilama diljem Carstva.

Vendi Jukić-Buča u izvornom znanstvenom članku „Svjetiljke iz gornjih slojeva lokaliteta u četvrti sv. Teodora u Puli“ predstavlja keramičke svjetiljke s toga lokaliteta gdje je između 2005. i 2009. provedeno zaštitno arheološko istraživanje. Stratigrafska jedinica unutar koje su pronađene te svjetiljke nalazi se iznad antičkoga sloja, ali je poremećena naknadnim intervencijama te su se u istom sloju našle antičke i kasnoantičke svjetiljke. Obradene svjetiljke mogu se tipološki odrediti kao one s volutama, s okruglim nosom, s radioničkim pečatom (*Firmalampen*) i kasnoantičke („afričke“) svjetiljke.

U preglednom znanstvenom radu „Elementi arhitekture franjevačkih crkava građenih do kraja 16. stoljeća u Istri i na otocima Kvarnerskog zaljeva“ (195–239) Damir Demonja nastavlja s nizom članaka posvećenim tematici franjevačkih crkava toga područja. U ovome radu analizira elemente arhitekture: zide, potpornjake, vijence, prozore, portale, prozorske ruže (rozete), trijumfalne lukove, svodove, rebra i konzole na franjevačkim crkvama građenima do kraja 16. stoljeća u Istri (Puli, Poreču i Pazinu) i na kvarnerskim otocima (Krku, Cresu, Lošinj, Rabu i Pagu). Analizom tih elemenata arhitekture prikazuje njihovu arhitektonsku i stilsku razradu te razmatra u kojoj je mjeri ona primjenjiva u preciznijem datiranju obrađenih crkava.

Skupina autorica – Tatjana Bradara, Petra Rajić Šikanjić i Zrinka Premužić – u preglednom znanstvenom članku „Kapitularna dvorana franjevačkog samostana u Puli“ (241–269), donosi pregled arheoloških istraživanja koja je vodio Arheološki muzej Istre od 1963., kada je pronađen rimski mozaik datiran u 2. – 3. st. poslije Krista. Od 2011. do 2014. arheološki se istraživala cijela dvorana, osim dijela s mozaikom koji zauzima skoro četvrtinu prostorije. Tijekom istraživanja ispod recentnoga su poda pronađeni mnogobrojni ostaci pokojnika, koji su bili položeni na antičku arhitekturu. Arheološka i antropološka istraživanja pokazala su minimalnu prisutnost 326 osoba, od toga 180 odraslih i 146 dječje dobi, što govori o dugotrajnom korištenju toga prostora za pokopavanje.

Svezak zaključuju dva stručna članka koji govore o radu restauratorsko-konzervatorskoga odjela. Prvi, autorice Andree Sardoz, „Bikonična posuda – kada rekonstrukcija i zašto, a na kraju i kako“ (271–280), donosi njezino obrazloženje kada i što rekonstruirati kada za restauraciju predmeta nisu zadovoljeni minimalni osnovni preduvjeti koje nalaže struka. Prilikom rada na bikoničnoj posudi, pronađenoj u ulomcima prilikom sondiranja statike zgrade Arheološkoga muzeja 2007., provedena je konzervacija i restauracija. Konzervacija je podrazumijevala dokumentaciju, analizu, čišćenje i stabilizaciju predmeta, a restauracija nadogradnju nedostajućih dijelova. Osnove restauracije keramike nalažu da se rekonstrukcija ne započinje prije prethodne konzervacije. Keramičke posude kojima nedostaje velik dio (više od 60 % cjeline) u teoriji se ne bi trebale podvrgnuti restauraciji, ali konzervaciji bi trebale. U ovom slučaju posuda je rekonstruirana, u dogovoru s odgovornom kustosicom, zbog jedinstvenosti ornamenata i finoće te završne obrade keramike. Kako navodi autorica, sama restauracija posude predstav-

ljala je pravi izazov zbog njezina specifičnoga oblika i ornamenata. U obradi rekonstruiranoga dijela koristila se suvremenim alatima, zbog čega nije bilo jednostavno imitirati ručni i detaljni rad prapovijesnoga autora.

Stručni članak Monike Petrović i Tee Zubin Ferri „Sentimentalni rezovi iz 19. stoljeća. Restaurirana slika izrađena od kose na staklu“ (281-296) prikazuje jedan vrlo zanimljiv nalaz pohranjen u spremištu Arheološkoga muzeja Istre. Radi se o slici izrađenoj vlasima kose, za koju se ne zna podrijetlo. Autorice daju kratak povijesni osvrt na predmete izrađene od kose, tehnike rada s organskim materijalom (kosom) te kemijsku analiza veziva. Zatim se opisuje predmet i zatečeno stanje te postupci konzervatorsko-restauratorskih zahvata čišćenja, integracije, nadogradnje, konsolidacije i retuša, čime je slici vraćen originalni sjaj.

Časopis *Histria archaeologica* tiska se u 700 primjeraka, koji se razmjenom sa srodnim ustanovama šalju na gotovo 400 adresa diljem svijeta. To čini temelj, zajedno s ostalim publikacijama koje tiska Arheološki muzej Istre, za nabavku najnovije stručne literature, a ujedno se i istraživanja s našega područja predstavljaju svjetskoj stručnoj javnosti.

Adriana Gri Štorga

Problemi sjevernog Jadrana, sv. 14, Rijeka-Zagreb 2015., 129 str.

Koncem 2015. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Zavod za povijesne i društvene znanosti u Rijeci s Područnom jedinicom u Puli objavila je 14. svezak časopisa *Problemi sjevernog Jadrana*. Uredništvo časopisa čine Miroslav Bertoša kao glavni i odgovorni urednik, Tomislav Raukar i Petar Strčić kao članovi uredništva te Sanja Holjevac kao tajnica izdanja. Sažeci su radova prevedeni na engleski jezik. U ovom broju objavljena su tri izvorna znanstvena članka, jedan stručni rad te šest recenzija-prikaza. Na samom kraju nalaze se Upute suradnicima.

Prvi od tri izvorna znanstvena rada, „Karolina Riječka – primjer mogućeg *city branda* kao rodnog stereotipa u kontekstu identitetskih vrijednosti postmoderne i kapitalističke ideologije“ (3-30), napisala je Hana Lencović. Autorica na vrlo zanimljiv način izlaže i objašnjava kako površna interpretacija jednoga povijesnog događaja može dovesti do stvaranja „krive“ pre-